

Vai trò của Áo trong quá trình thống nhất nước Đức giữa thế kỷ XIX

Nguyễn Mậu Hùng^{a*}

^aTrường Đại học Khoa học – Đại học Huế

*Email: nguyenmauhung@quangbinh.edu.vn

Thông tin bài viết

Ngày nhận bài:

15/11/2018

Ngày duyệt đăng:

10/3/2019

Từ khóa:

Áo; Liên bang Đức 1815-1866; quá trình thống nhất nước Đức; vấn đề nước Đức thế kỷ XIX.

Tóm tắt

Áo là nước mạnh nhất của thế giới nói tiếng Đức ở Trung Âu giữa thế kỷ XIX và cũng là một trong những bên tham gia sáng lập, nhưng là bên duy nhất đóng vai trò lãnh đạo Liên bang Đức 1815-1866. Vấn đề nằm ở chỗ Áo chưa bao giờ có ý định chấp nhận tư cách thành viên bình thường của mình trong Liên bang Đức 1815-1866. Việc Áo tham gia vào liên bang này về thực chất chẳng qua cũng chỉ là một thỏa thuận ngầm giữa các cường quốc châu Âu. Áo thực tế cũng chỉ muốn lãnh đạo liên bang này để chi phối và sử dụng các nước thành viên khác như những công cụ chính trị phục vụ cho lợi ích của mình chứ không phải để tiến tới xây dựng một nước Đức thống nhất và hùng mạnh ở Trung Âu. Áo chính vì thế đáng lẽ ra là lực lượng lãnh đạo quá trình thống nhất nước Đức lại trở thành lực cản chủ yếu và đối tượng cần đánh đổ của vấn đề nước Đức thế kỷ XIX.

1. Đặt vấn đề

Áo là một trường hợp tương đối đặc biệt trong thế giới nói tiếng Đức ở Trung Âu giữa thế kỷ XIX. Áo là đế quốc lớn nhất về cả phương diện lãnh thổ, dân số, và tiềm lực quân sự, nhưng trình độ phát triển kinh tế thì ở vào một tình trạng còn đáng bàn hơn nhiều nước nói tiếng Đức khác đặc biệt ở phía Tây và phía Nam Liên bang Đức 1815-1866. Mặc dù vậy, về tổng thể sức mạnh tổng hợp của Áo là độc nhất vô nhị trong thế giới nói tiếng Đức và điều đó cũng cho phép Áo kiếm được một vị trí cường quốc trong trật tự quan hệ quốc tế ở châu Âu giữa thế kỷ XIX.

Trong hoàn cảnh như vậy, Áo sẽ tham gia giải quyết vấn đề nước Đức giữa thế kỷ XIX ở những mức độ có lợi nhất cho chính họ trong so sánh với các cường quốc châu Âu khác. Có thể nói rằng sự tham gia của Áo có tính chất quyết định đối với vấn đề nước Đức giữa thế kỷ XIX vì hai lý do chính. Một mặt, Áo về cơ bản vẫn được xem là một quốc gia nói tiếng Đức. Phần lớn cư dân của họ thuộc Liên bang Đức 1815-1866 đều là

những người nói tiếng Đức. Mặt khác, mặc dù Áo là một thành viên của Liên bang Đức 1815-1866, nhưng không phải là một thành viên bình thường mà là một thành viên lãnh đạo đảm đương nhiệm vụ giữ gìn hòa bình và ổn định cho thế giới nói tiếng Đức ở cương vị số một. Chính vì thế, có thể nói rằng vấn đề nước Đức chính là vấn đề của Áo và sự tham gia của Áo vào trong quá trình hình thành quốc gia nhà nước Đức chính là một bộ phận quan trọng cấu thành vấn đề nước Đức giữa thế kỷ XIX.

Vấn đề nằm ở chỗ Áo là cường quốc hùng mạnh nhất thế giới nói tiếng Đức xét về số lượng dân số, quân đội, và phạm vi lãnh thổ, nhưng các ưu thế này chủ yếu dựa trên uy thế quyền lực truyền thống của vương triều Habsburg hơn là sự thống nhất từ trên xuống dưới và sức mạnh thực sự của Áo. Tương tự như vậy, mặc dù Áo đang là đế chế thống trị và làm chủ Liên bang Đức 1815-1866, nhưng vị trí của Áo đang bị thách thức dữ dội vì sự phát triển mạnh mẽ của các phong trào dân tộc và dân chủ trong các nhà nước nói tiếng Đức ở

Trung Âu. Sức mạnh đang có của Áo giữa thế kỷ XIX chính vì vậy chủ yếu dựa vào quyền lực phục hưng của các vương triều phong kiến hơn là đại diện cho một xu thế phát triển mới và tiến bộ. Điều đó làm cho sức mạnh tổng hợp của Áo bị bào mòn và thách thức dữ dội cùng thời gian và cuối cùng bị chính Phổ thay thế một cách hợp quy luật.

Việc nghiên cứu vấn đề của Áo trong quá trình thống nhất nước Đức giữa thế kỷ XIX không chỉ góp phần làm rõ vai trò của Vương quốc Phổ mà còn cho thấy bản chất của quá trình thống nhất nước Đức 1848-1871. Đó không phải là một vấn đề giai cấp, dân tộc, hay quốc tế đơn thuần, mà đó là một vấn đề vương triều, trong đó cuộc đua song mã giữa Áo và Phổ đóng một vai trò quyết định. Điều đó đã được các nhà lãnh đạo của hai nước này nhận thức từ đầu và ngầm triển khai trong thực tế có lúc công khai nhưng chủ yếu vẫn là âm thầm để tìm cơ hội loại trừ lẫn nhau cho vị trí bá chủ thế giới nói tiếng Đức giữa thế kỷ XIX. Trong cuộc đua này, Phổ có nhiều lợi thế hơn vì họ đại diện cho một lực lượng tiến bộ và hợp với quy luật phát triển tất yếu của thời đại.

Vấn đề này đã được đề cập ít nhiều trên thế giới, nhưng vẫn còn hết sức sơ sài ở Việt Nam. Bài viết này chính vì thế góp phần làm rõ thêm bản chất của cuộc đua song mã giữa Áo và Phổ trên con đường thống nhất nước Đức. Bằng việc sử dụng các phương pháp định tính cũng như định lượng và các phương pháp logic cũng như lịch sử trong sự kết hợp với các phương pháp liên ngành và chuyên ngành có liên quan khác, bài viết giải quyết một trong những mâu thuẫn mang tính vương triều cơ bản nhất của quá trình thống nhất nước Đức giữa thế kỷ XIX, vấn đề của Áo trong cuộc đua song mã với Phổ để giải quyết vấn đề nước Đức thế kỷ XIX.

2. Vai trò của Áo trong quá trình thống nhất nước Đức giữa thế kỷ XIX

2.1. Từ sau Hội nghị Viên năm 1815 đến hết Cách mạng 1848-1849

Khi hội nghị Viên năm 1815 kết thúc, đó cũng là lúc người Áo có thể tự hào nói rằng một trật tự mới ở châu Âu sau Cách mạng Pháp năm 1789 được thiết lập ở thủ đô của họ, trong đó họ không những có một vị trí đáng nể trên sân khấu chính trị châu Âu mà còn có một tiếng nói quyết định trong tất cả các vấn đề của cộng đồng các cư dân nói tiếng Đức [7, tr. 40-43] ở Trung Âu đương thời. Áo là một trong những Đế chế hùng mạnh

nhất châu Âu lúc bấy giờ và tất nhiên đồng thời hùng mạnh nhất của thế giới nói tiếng Đức. Chính Áo là chủ tọa của nghị viên liên bang của quý tộc phong kiến Đức ở Frankfurt am Main. Người đứng đầu và cũng là tác giả của trật tự mới của nước Đức sau Hội nghị Viên năm 1815 chính là Thủ tướng kiêm Bộ trưởng bộ Ngoại giao Áo, Metternich [3, tr. 1-32].

Trong trật tự Metternich tiền Cách mạng 1848-1849, Áo được xem là cường quốc số một của thế giới nói tiếng Đức. Tuy nhiên, trật tự này ngày càng bị thách thức trong thời đại trung hưng (1815-1840) và tiền cách mạng (1840-48). Một mặt là vì Metternich nói riêng và Áo nói chung chưa bao giờ nghiêm túc trong vấn đề thống nhất nước Đức [8, tr. 1-64]. Người Áo muốn xây dựng một đế chế cho riêng mình trong đó họ giữ vị thế hàng đầu châu Âu và thống trị các dân tộc khác mà trong đó các quốc gia nói tiếng Đức chỉ là một bộ phận trong kế hoạch này. Chính vì thế, Áo muốn dùng các nhà nước Đức đơn lẻ để phục vụ cho chính sách châu Âu chung của Áo chứ chưa bao giờ thực sự có một suy nghĩ nghiêm túc chính thức cho một nhà nước Đức thống nhất nằm ngoài sự kiểm soát của Áo, trừ trường hợp buộc phải giải quyết bằng con đường bạo lực như năm 1866 [2, tr. 3-229].

Mặt khác, Áo có lẽ là lực lượng quan trọng thứ hai trong quá trình thống nhất nước Đức sau Pháp vì họ tham gia có tính chất quyết định vào cả ba phương án thống nhất nước Đức [9, tr. 1-67] trong thực tế cũng như trên lý thuyết. Trước hết, đó là một nước Đức thống nhất của tất cả các dân tộc nói tiếng Đức bao gồm tất cả các lãnh thổ do Áo kiểm soát ở Đông Âu mà ở đó ngôn ngữ Slavơ chiếm đa số trong dân số. Áo cũng đóng vai trò trung tâm trong phương án đại Đức mà trong đó Áo và Phổ đóng vai trò lãnh đạo trên cơ sở cải tiến Liên bang Đức 1815-1866 đang có. Phương án cuối cùng không có sự hiện diện của Áo trong ngôi nhà chung với những người nói tiếng Đức anh em, nhưng không thể thiếu tiếng nói của họ trong quá trình dẫn đến mục tiêu ấy [6]. Cuộc Cách mạng 1848-1849 là một trong những thời khắc cụ thể để hiện thực hoá các phương án này.

Các phong trào dân tộc của người Đức trong những năm 1848-1849 được xem là những phong trào có nguồn gốc cách mạng trong sự liên hệ với các lực lượng cách mạng của Áo ngày 26 tháng 5 năm 1848 ở Viên và sự kiện này có ảnh hưởng quyết định đến số phận nước Đức đương thời. Sự bất lực của các lực lượng cách

mạng ở Viên vào ngày 6 tháng 10 năm 1848 cũng có ý nghĩa quyết định đối với tình hình nước Phổ đương thời, trong khi quốc hội quốc gia được bầu của giới tư sản trí thức ở Frankfurt am Main được xem là vô nghĩa trong tiến trình Cách mạng 1848-1849 ở Đức. Chính vì thế, Áo chính là người lãnh đạo của quá trình thống nhất nước Đức ít nhất trong năm đầu của cuộc Cách mạng 1848-1849. Điều này không phải chỉ vì người đứng đầu chính phủ thống nhất đầu tiên của nước Đức là một đại diện của Áo mà còn vì Áo là nhân tố quyết định số phận của nước Đức từ ngày 14 tháng 3 năm 1848 đến ngày 29 tháng 10 năm 1848 trong trận chiến chống lại các lực lượng cách mạng. Khi cuộc nổi dậy tháng 10 năm 1848 ở Viên bị dập tắt, các thế lực phản động ngay lập tức được khôi phục trong toàn thế giới nói tiếng Đức [6, tr. 7-8]. Các diễn biến cách mạng ở Áo, chính vì thế, có một sức mạnh quyết định đối với sự tồn vong của các chính thể đơn lẻ và chia cắt của Liên bang Đức 1815-1866.

Kết quả là các nỗ lực nhằm giải quyết vấn đề nước Đức bằng phương án tiểu Đức không có Áo hoàn toàn thất bại trong những năm diễn ra cuộc Cách mạng 1848-1849 thông qua Quốc hội Quốc gia Frankfurt 1848-1849 cũng như Liên minh Erfurt 1849-1850 giữa Phổ, Hannover, và Sachsen. Cuối năm 1850, Phổ buộc phải chấp nhận khôi phục trở lại Liên bang Đức 1815-1866 do Áo đứng đầu và ngồi vào cái trật tự đã được các cường quốc châu Âu sắp đặt tại Hội nghị Viên năm 1815 dưới sự lãnh đạo của Áo một lần nữa. Thực tiễn này chứng minh rằng nền thống trị của Áo trong thế giới nói tiếng Đức thông qua Liên bang Đức 1815-1866 do các cường quốc châu Âu thiết kế tại Hội nghị Viên năm 1815 không còn phản ánh đúng tham vọng và tiềm lực thực tế của các nhà nước Đức. Tuy nhiên, cơ hội cho một sự thay đổi như các nhà nước này mong muốn, đặc biệt là Phổ, cũng chưa đến trong cũng như những năm sau Cách mạng 1848-1849. Điều đó không có nghĩa là cái ngày mà Áo phải rời bỏ nước Đức cho sự ra đời của một trật tự mới của người Đức không xảy ra [4, tr. 1-4]. Tất cả đã được chứng minh trong những năm 1860.

2.2. Từ sau Cách mạng 1848-1849 cho đến sau cuộc Chiến tranh Áo-Phổ năm 1866

Vào thời điểm Otto von Bismarck được bổ nhiệm làm Thủ tướng Phổ năm 1862, nước này đã có một vị trí tương đối mạnh trong thế giới nói tiếng Đức, mặc dù Áo vẫn nhận được sự ủng hộ của phần đông các nhà

nước Đức đương thời. Cần lưu ý rằng chính Áo cũng đang bảo vệ sự thống trị của mình ở các nhà nước Đức và trở thành đối thủ chính của Phổ trên con đường thống nhất nước Đức. Chính Bismarck năm 1856 đã khẳng định rằng nước Đức rõ ràng là quá nhỏ đối với cả Áo lẫn Phổ và trong tương lai gần cả hai sẽ bước vào một cuộc chiến cho chính sự tồn tại của cả hai [5].

Trong rất nhiều vấn đề của châu Âu nói chung và của nước Đức nói riêng lúc bấy giờ, bản thân Vương quốc Phổ vẫn chưa thể tự mình hành động mà không cần có sự hậu thuẫn của người anh em Áo. Điều này thể hiện rõ nhất trong cuộc chiến tranh với Đan Mạch năm 1864 để ổn định trật tự biên giới phía Bắc. Tuy nhiên, điều gì xảy ra cuối cùng cũng phải xảy ra vì một nước không thể có hai vua [4, tr. 1-4]. Kết quả của cuộc chiến tranh với Đan Mạch năm 1864 đã giải quyết được một trong những vấn đề hệ trọng và hóc búa nhất của quá trình thống nhất nước Đức giữa thế kỷ XIX. Lực lượng lãnh đạo của một nước Đức thống nhất không những đã được định hình trên lý thuyết mà còn khẳng định trong thực tế bằng một cuộc nội chiến mặc dù đau đớn nhưng đã được dự đoán trước và không thể tránh khỏi của những người Đức để giải quyết vấn đề của chính họ. Đó là một cuộc chiến thương đau của những người Đức được gọi là anh em, nhưng cũng được cho là không thể tránh khỏi giữa hai kỳ phùng địch thủ không thể đội trời chung [10, tr. 34-35] trong quá trình giải quyết vấn đề nước Đức thế kỷ XIX.

Mặc dù vậy cũng cần nhìn nhận một thực tế rằng Áo tham gia vào quá trình thống nhất nước Đức 1848-1871 với tư cách là nhân tố có tính chất quyết định, nhưng đồng thời cũng là đối tượng của quá trình này. Điều này là do một mặt Áo là người thiết lập và bảo vệ của trật tự hiện có. Tất nhiên, Áo là nước được hưởng nhiều lợi ích nhất trong trật tự đó. Mặt khác, trật tự ấy ngày càng trở nên bị thách thức dữ dội vì sự lớn mạnh không ngừng của các lực lượng xã hội mới mà chủ yếu là các phong trào dân tộc và dân chủ của các giai cấp công nghiệp. Các lực lượng này ngày càng công khai và quyết liệt trong việc bày tỏ nguyện vọng của mình về một thể thức tổ chức cộng đồng mới có lợi hơn cho họ. Việc Áo ở lại trong Liên bang Đức 1815-1866 hoặc đứng độc lập cũng chính là một trong những nhiệm vụ chính của quá trình thống nhất nước Đức giữa thế kỷ XIX.

3. Kết luận

Áo tham gia một cách trực tiếp vào các vấn đề của nước Đức với tư cách là một thành viên từ đầu cho đến những ngày cuối cùng của Liên bang Đức 1815-1866 mà Áo là một thành viên sáng lập và kết thúc sự tồn tại của mình với sự rút lui khỏi Liên bang này sau thất bại trước Phổ ở Koeniggratz năm 1866. Áo tham gia vào tiến trình thống nhất nước Đức với tư cách là một cường quốc châu Âu chứ không phải để tìm kiếm một sự bảo vệ từ các cộng đồng nói tiếng Đức. Ngược lại, rất nhiều nhà nước nhược tiểu trong cộng đồng này lại tham gia vào Liên bang Đức 1815-1866 để tìm kiếm một sự che chở mà Áo luôn luôn đóng một vai trò quyết định. Chính vì thế, rất nhiều thành viên nhỏ yếu của Liên bang Đức 1815-1866 tìm mọi cách để duy trì các mối liên hệ và tìm kiếm sự bảo vệ của Áo trước sự nhòm ngó của các đối thủ mạnh hơn. Như vậy, có thể nói trong vấn đề nước Đức giữa thế kỷ XIX, phần lớn người Đức cần sự che chở của Áo hơn là Áo cần các nhà nước nói tiếng Đức xét về đại cục. Chính vì vậy, Áo chỉ tham gia vào Liên bang Đức 1815-1866 với tư cách và vai trò của kẻ nắm quyền lãnh đạo và chi phối hơn là một thành viên tích cực cho quá trình thống nhất nước Đức trên cương vị của một thành viên bình thường. Ngược lại, Áo muốn dùng Liên bang Đức 1815-1866 và các cộng đồng nói tiếng Đức như một công cụ chính trị trong các vấn đề quốc tế đương thời. Nói chính xác hơn, thế giới nói tiếng Đức trở thành một bộ phận và công cụ trong chính sách ngoại giao hòa nhạc của Áo đối với châu Âu. Áo chưa bao giờ thật lòng đối với người Đức nói chung và quá trình thống nhất nước Đức nói riêng ít nhất là giữa thế kỷ XIX. Chính vì thế, trong quá trình này, Áo vấp phải sự cạnh tranh quyết liệt của một nhân tố khác của thế giới nói tiếng Đức mang tên Vương quốc Phổ. Trong thực tế, năm 1870, khả năng quân sự thực tế của Phổ vượt xa Áo, nên rõ ràng Phổ là lực lượng duy nhất trong Liên bang Đức 1815-1866 hoặc trong thế giới nói tiếng Đức có khả năng bảo vệ tất cả các cư dân này khỏi sự can thiệp và thù địch tiềm ẩn từ bên ngoài.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Austensen, R. A. (1991), "Metternich, Austria, and the German Question, 1848-1851," *The International History Review*, Volume 13, Issue 1.
2. Billinger Jr, R. D. (1991), *Metternich and the German Question: States' Rights and Federal Duties, 1820-1834*, University of Delaware Press, Newark;
3. Davey, *Europe During the Age of Metternich 1815-1848*, in: <http://www.saratogahigh.org/ourpages/auto/2009/8/27/61997560/congressvien.pdf> (truy cập ngày 9 tháng 4 năm 2016);
4. Evera, Stephen Van (2009), *The Austro-Prussian War of 1866*, in: http://ocw.mit.edu/courses/political-science/17-42-causes-and-prevention-of-war-spring-2009/lecture-notes/MIT17_42S09_lec11.pdf (truy cập ngày 9 tháng 4 năm 2016);
5. Foged, Kristian H. (2017), *History Home Essay: The Unification of Germany 1871*, in: <http://www.markedbyteachers.com/international-baccalaureate/history/the-importance-of-the-role-of-bismarck-in-the-unification-of-germany-in-1871.html> (truy cập ngày 18 tháng 7 năm 2017);
6. *Preussen und die deutsche Einheit* (1866), Druck und Verlag der Rossberg'schen Buchhandlung, Leipzig;
7. Sediv'y, Miroslav (2013), *Metternich, the Great Powers and the Eastern Question*, the University of West Bohemia;
8. *The Age of Metternich*, in: http://k12.kitaboo.com/k12/ebookpdf/history07/AP_EU_R_S2_unit13.pdf (truy cập ngày 9 tháng 4 năm 2016);
9. Walters, J. F. and Whitton, G. W. (2010), *Europe in the Age of Metternich c. 1800-1850*, in: www.newhartfordschools.org (truy cập ngày 9 tháng 4 năm 2016);
10. Wawro, Geoffrey (1996), *The Austro Prussian War: Austria's War with Prussia and Italy in 1866*, Cambridge University Press, Cambridge.

The role of Austria in German unification the mid-nineteenth - century

Nguyen Mau Hung

Article info

Received:
15/11/2018

Accepted:
10/3/2019

Keywords:

Austria; the German Confederation 1815-1866; the German unification; the German nineteenth-century question.

Abstract

Austria was the most powerful country in the German-speaking world in Central Europe in the mid-nineteenth century and was one of the founding parties, but the only party in the role of leadership of the German Confederation 1815-1866. The problem is that Austria never intended to accept its normal membership in the German Confederation 1815-1866. Austrian participation in this union was actually nothing but an implicit agreement among European powers. Austria did in fact only want to rule this confederation in order to dominate and use other member states as political tools for its own benefits rather than to build a powerfully united Germany in Central Europe. Austria was, therefore, expected to become the leading force of the German unification, but in reality became the main obstacle and defeated object of the German nineteenth-century question.
